

VLIV PŘEČTENÉHO ČLÁNKU, VĚKU A POHLAVÍ NA VNÍMÁNÍ RYSŮ DISOCIÁLNÍ PORUCHY OSOBNOSTI¹

Sociální percepce

Sociální percepce je proces, během kterého lidé sbírají, interpretují a používají informace k poznávání a hodnocení jiných lidí v sociálních situacích. Sociální percepce se vztahuje také k tomu, jak lidé interpretují své vlastní chování a jak tyto interpretace ovlivňují jejich následné chování a rozhodování. Tyto procesy mohou být ovlivněny různými faktory (stereotypy či kulturními předsudky). Sociální percepce zahrnuje vnímání verbálních i neverbálních projevů (např. výraz obličeje, gesta či tón hlasu) (Výrost & Slaměník, 2018). Při budování dojmu o druhých lidech se mnohdy dopouštíme různých chyb a zkreslení. Můžeme mít například tendenci vnímat později získané informace ve světle dříve získaných informací (Krása, n.d.).

Disociální porucha osobnosti

Tato kategorie osobnostního uspořádání je velice často považovaná za tzv. „nejvíce problematickou“ z důvodu psychopatické podstaty (McWilliams, 2015). Disociální porucha osobnosti se vyznačuje rychlým uspokojením svých potřeb bez ohledu na druhé lidi, asociálním chováním a nepřítomností svědomí (Hosák, Hrdlička & Libiger, 2015). Protispolečenské rysy jako je lhaní, krádeže, výbuchy agrese či používání násilí se objevují již v dětském věku, které nedoprovází jakýkoliv pocit viny či soucit nebo empatie (Praško et al., 2009). Nápadní jsou také svojí neschopností udržovat dlouhodobé vztahy a určitou neupřímností k druhým lidem (Mentzos, 2012). „*Rovněž se zdůrazňuje vyšší výskyt poruchy u mužů závislých na alkoholu, drogách, hazardu apod.*“...“*Přitom nejvíce trpí jejich profesní a sociální funkce.*“ (Cakirpaloglu, 2012, 246).

Výzkumné šetření

Samotná témata sociální percepce či různých druhů zkreslení byla v posledních letech podrobena poměrně důkladnému zkoumání a bylo na nich realizováno mnoho studií. Vartanian et al. (2012) se ve své práci věnovali odhadem osobnosti druhé osoby dle Big Five modelu. Dalé pak Dougherty et al. (1994) se ve své studii zaměřili na první dojem při pracovním

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=153>

² V této zprávě využívám data z nepublikované práce v rámci předmětu Experimentální metoda 2

rozhovoru a vliv životopisu či motivačního dopisu na něj. Další studií zabývající se výzkumem vlivů na generalizaci a předpokládané vlastnosti určitých osob, je studie zaměřená na společné vlastnosti, které lidé přisuzují na základě určitých rysů obličeje (Zebrowitz, 2017). V rámci rešerše jsem ovšem nenalezla žádnou studii, která se soustředí čistě na souvislost dříve získaných informací ze článku a následným vnímáním určitých rysů osobnosti (v tomto případě rysů disociální poruchy osobnosti), a právě takovýto vztah se v této práci pokusím ověřit².

V rámci bakalářského studia jsme s dalšími třemi kolegyněmi prováděly experiment týkající se vlivu typu přečteného článku na pozdější vnímání rysů disociální poruchy osobnosti u člověka ve videu. Naše hypotéza byla, že respondentům, kteří si přečetli článek o disociální poruše osobnosti, se žena v později prezentovaném videu jeví více na spektru rysů disociální poruchy osobnosti než respondentům, kterým byl před videem dán článek o přátelství. V této zprávě využívám data získaná k účelům našeho experimentu, ovšem hodlám prozkoumat, zda na vnímání rysů disociální poruchy osobnosti měl vliv jednak typ použitého článku, a dále pak také pohlaví a věk respondentů. Stanovisko o vnímání či nevnímání rysů disociální poruchy osobnosti u daného člověka ve videu je získáno pomocí celkového zhodnocení od jednotlivých respondentů (možnosti odpovědí: ano = 1, ne = 0). Výzkumný soubor tvořilo 60 respondentů ve věkovém rozmezí od 18 do 56 let.

To, zda má na vnímání rysů disociální poruchy osobnosti vliv typ přečteného článku, pohlaví a věk jsem se rozhodla ověřit pomocí binomiální logistické regrese, která se využívá pro dichotomické závislé proměnné a spojitě, či kategorické regresory.

Závislá proměnná:

- **Vnímání rysů disociální poruchy osobnosti** (vnímá/nevnímá):
 - Pokud respondent **vnímá** u člověka ve videu rysy disociální poruchy osobnosti kódujeme **hodnotou 1**
 - Pokud respondent **nevnímá** u člověka ve videu rysy disociální poruchy osobnosti kódujeme **hodnotou 0**

Regresory:

- **Věk**
- **Pohlaví:** (muž – kódujeme **hodnotou 0**, žena – kódujeme **hodnotou 1**)

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=153>

² V této zprávě využívám data z nepublikované práce v rámci předmětu Experimentální metoda 2

- **Typ článku:**
 - **článek o disociální poruše osobnosti** – kódujeme **hodnotou 1**
 - **článek o přátelství** – kódujeme **hodnotou 0**

K výpočtu binomiální logistické regrese jsem použila statistický program Statistica 14.

Popis výsledků:

Výsledky model a jednotlivé hodnoty – odhadu, Waldovy statistiky a hladiny významnosti p shrnuje ke každému regresoru tab. 1:

Tab. 1: Regresní koeficienty a jejich testy statistické významnosti

	Odhad (b)	Waldova statistika	p-hodnota
Věk	-0,02	0,55	0,46
Typ článku	-2,25	8,68	0,00
Pohlaví	-1,13	2,44	0,19

Z tabulky je patrné, že v tomto modelu je významným regresorem „Typ článku“. Byl u něj prokázán signifikantní výsledek, jelikož má velmi malou p-hodnotu ($p = 0,00$). Zároveň Waldova statistika (což je míra toho, o kolik směrodatných chyb je odhad vzdálen od 0) dosahuje nejvyšší hodnoty ($W = 8,68$). Naopak výsledky binomiální logistické regrese nepotvrdily vliv věku ani pohlaví na vnímání rysů disociální poruchy osobnosti.

Zároveň je ve výsledných tabulkách uveden odhad exponenciálního koeficientu pro každou predikční proměnnou, který představuje poměr šancí, že "Rysy DPO" budou rovny 1 při jednotkovém zvýšení predikční proměnné, přičemž všechny ostatní proměnné jsou konstantní. V tomto případě je "Typ článku" statisticky významným prediktorem "Rysy DPO" s poměrem šancí 0,11, což znamená, že při zvýšení "Typ článku" o jednu jednotku se šance, že "Rysy DPO" budou rovny 1, sníží o faktor 0,11, a to při zachování všech ostatních proměnných. "Pohlaví" není statisticky významné s poměrem šancí 0,32 a "Věk" rovněž není statisticky významný s poměrem šancí 0,98.

Z výsledků tedy vyplývá určitý vliv typu přečteného článku na vnímání rysů disociální poruchy osobnosti, ovšem k ověření je třeba dalšího bádání na rozsáhlejších datovém souboru.

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese [https://dostal.vyzkum-
psychologie.cz/stat4?i=153](https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=153)

² V této zprávě využívám data z nepublikované práce v rámci předmětu Experimentální metoda 2

Kontrola kvality modelu:

Pro zjištění kvality modelu jsem využila ukazatel Cox-Snell R^2 a ukazatel Nagelkerke R^2 , což jsou míry toho, jak velkou část variability proměnné odezvy model vysvětluje. Hodnota Cox-Snell R^2 je rovna 0,21 a vysvětluje tedy přibližně 21 %, dále pak hodnota Nagelkerke R^2 , která je rovna hodnotě 0,29. Tato hodnota říká, že pomocí modelu, který jsme sestavili z jednotlivých regresorů jsme schopni vysvětlit 29 % veškerého rozptylu vysvětlované proměnné R^2 . U těchto ukazatelů nelze přesně říci, zda má model dobrou přizpůsobivost k datům a může být tedy použitý k vytvoření přesných predikcí.

Seznam použitých zdrojů:

Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada.

Dougherty, T. W., Turban, D. B., & Callender, J. C. (1994). *Confirming first impressions in the employment interview: A field study of interviewer behavior*. *Journal of Applied Psychology*, 79(5), 659–665. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.79.5.659>

Hosák, L., Hrdlička, M., & Libiger, J. a kol. (2015). *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Karolinum.

Krásá, J. (n.d.). *Sociální psychologie: budování dojmu o druhých, halo efekt, Pygmalion efekt*. Masarykova univerzita v Brně. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2021/IPSp02/um/Socialni_psychologie_4_Halo_efekt_a_Pygmalion_efekt.pdf

McWilliams, N. (2015). *Psychoanalytická diagnóza*. Praha: Portál.

Mentzos, S. (2012). *Přehled psychodynamiky: Funkce psychických poruch*. Praha: Portál.

Praško, J. a kol. (2009). *Poruchy osobnosti*. Praha: Portál.

Vartanian, O. et al. (2012). *Personality assessment and behavioral prediction at first impression*. *Personality and Individual Differences*, 52 (3), 250-254. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.05.024>

Výrost, J., Slaměník, I. (2018). *Sociální psychologie*. Praha: Grada.

Zebrowitz, L. A. (2017). *First impressions from faces*. *Current Directions in Psychological Science*, 26(3), 237–242. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0963721416683996>

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=153>

² V této zprávě využívám data z nepublikované práce v rámci předmětu *Experimentální metoda 2*